

HEILSA

Tú kanst bjarga mannalívi

Tað er als ikki óvist, at tú ongantíð kemur at uppliva, at ein persónur í tínari nærveru fær hjartasteðg. Hagtøl vísa, at 10. hvør dani hevur verið vitni til ein hjartasteðg. Tí kann slíkt henda fyri okkum øll - at vit ein dag sita í bussinum, eru til gongu ella sita heima í sofuni við síðuna av einum, ið fellur um við hjartasteðgi. Vandin fyri at skaða ein, sum soleiðis fellur, er minimalur. Men, um tú einki gert, er vandin fyri, at viðkomandi doyir - ella fær varandi mein - stórir.

Kelda: www.parattilhjertestart.dk

Ein eyka móguleiki tá hjartað steðgar

Hvørt ár fella 3.500 danir um við hartasteðgi. Hetta svarar til, at umleið 10 danir fáa hjartasteðg hvønn dag. Tá eru ikki tey íroknað, sum fáa hjartasteðg, meðan tey liggja á sjúkrahúsi. Arbeitt verður við at útbúgva borgarar og heilsurøktarfólk í skjótari bjarging, soleiðis at fleiri kunnu yvirliva ein hjartasteðg

Vilmund Jacobsen

Ungi sjúkrarøktarfrøðingurin, Charlotte Kristensen, var til arbeiðis í heimarøktini, tá hon knappliga fekk brúk fyri øllum, hon hevur lært í samband við verkætlanina "Klár til hjartastart" í Frederikshavn kommunu.

Vanliga er hon á einari fyra tímar langari og fastari rutu og vitjar eldri fólk heima við hús. Á rutuni vitjar hon eisini yngri sjúklingar, ið dragast við krabbamein og sálar-sjúk.

At vera til reiðar

Ein dagin í januar í 2013 pakkar hon arbeiðsbilin, sum hon hevur gjørt nógv ferðir áður. Hon heilsar upp á ein næming, ið lærir til sjúkrarøktarfrøðing, og sum skal við henni á vaktini. Tær smápráta og eru á góðari bylgjulongd.

Tá tær fara í bilin, tekur Charlotte sum tað seinasta hjartastartara-telefonina, sum allir bilar í heimarøktini í Frederiksberg kommunu hava. Hjartastartara-telefonin er í beinleiðis sambandi við alarmsentralin. Um telefonina kunnu sjúkrarøktarfrøðingar og heilsurøktarar, sum arbeiða úti í kommununi, eftir fáum sekundum verða tilkallað, um borgari í kommununi fellur um við hjartasteðgi, og viðkomandi sjúkrarøktarfrøðingur ella heilsurøktari er hin nærmasti.

– Men, hetta verður neyvan aktuelt á tíni fyrstu vakt, sigur Charlotte Kristensen við lærlingin. Hon leggur aftrat, at kortini skal telefonin vera við, og tær skulu vera til reiðar.

Ein høgur ýlitóni

Tær báðar standa mitt í eini sárviðgerð av eini yngri kvinnu, tá telefonin byrjar at ýla. Ljóðið er so hart, at tað hoyrist kring um grannalagið, har tær eru. Hetta er ikki eitt "royndarkall", men ramur álvari.

Unga kvinnan, sum tær báðar vitja, er ikki í akuttari støðu, men klárar seg saktans. Adressan á neyðuppkallinum stendur á display'num. Tað er nær við, har tær báðar eru, og Charlotte tekur sína avgerð: Tær mugu avstað.

– Eg var ikki bangin, tí maðurin var jú deyður. Eg kundi einki gera galið, sigur sjúkrarøktarfrøðingurin, Charlotte Kristensen

Charlotte trýstir "klár" á telefonini, og triggjar minuttir seinni eru tær báðar hjá uppgivnu adressuni.

Húsið tykist tóm, einki ljós, hurðin er løst, og eingin reagerar, tá tær banka hart á hurð og vindeyggu. Charlotte staðfestir, at kavi nýliga er ruddaður burtur, og nú sendir hon næmingin runt um húsini at hyggja, um onkur onnur inngongd er.

Sjálv ringir Charlotte til alarmsentralin sum váttar, at adressan er røtt. Tey siga, at hon skal bróta ein rú, men áðrenn hon hevur gjørt tað, rópar næmingurin, at hon hevur funnið eina aðra hurð.

Trongligt í gongini

Adrenaliníð koyrir runt í kroppinum á sjúkrarøktarfrøðinginum, tá hon fer innar, men hon er eisini rólig. Tvær ferðir áður hevur hon verið við til hjarta/lungnabjarging, og er tað hetta, sum nú skal til, er hon til reiðar.

Komin innar, stendur ein eldri kvinna við einari telefon í aðrari hondini, meðan hon við hinari roynir at halda manni sínum uppi. Kvinnan rópar: "Hjálp, hjálp mær...!"

Charlotte hyggur at manninum, og hennara fyrsti tanki er, at maðurin er deyður. Hann er hvít/gulur í andlitinum, eyguni eru afturlatin, hann andar ikki og kroppurin er slappur. Gongin er so smøl, at tað nóg illa er pláss fyri teimum øllum, og tí er eisini trupult at leggja mannin niður. Hon spyr eldri kvinnuna, um maðurin hevur handilstenn, tí hon stúrir fyri, at hann kann kvalast, tá hon fer at blæsa luft í munnin á honum.

Charlotte skræðir skjúrtina av manninum og klippur undirtroyggjuna upp. Alt fyrigongur líka sum í refleksum. Áðrenn hon fer í gongd við hjartamassagu, biðir hon konuna fara inn í rúmið við síðuna av, tí tað kann vera ógvusligt at síggja viðgerðina.

Framvegis kritiskt

– Eg var ikki bangin, tí maðurin var jú deyður. Eg kundi einki gera galið, náddi eg at hugsa. At vit vóru komnir á staðið, kundi bara gera móguleikarnar hjá manninum at yvirliva betri.

Eftir at hava givið manninum seinna stoytin, byrjaði hjartað aftur at banka, og maðurin byrjaði at fáa lit aftur í andlitið.

Eftir sjeý minuttir er sjúkrabilur frammi. Tey taka nú yvir og gera mannin kláran til flutning.

Charlotte fer inn í stovuna til konuna, sum er í sjokk. Hon situr á einum skamli og hyggur niður í gólvteppið. Boðini frá fólkunum í sjúkrabilinum eru stutt og beinleiðis: "Hjartað slær, men maðurin andar ikki sjálvur. Støðan er framvegis ógvuliga kritisk..."

Dagin eftir fær Charlotte at vita, at maðurin er deyður á sjúkrahúsinum.

Konan sigur, at hann hevur havt tað gott til tað seinasta. Um morgunin høvdu tey sitið og hugnað sær við kaffi og sjónvarpi, áðrenn hann var farin út at skumpa kava. Tá hann var komin inn aftur, fór hann knappliga at føla seg illa og small um í gongini.

Charlotte er hørm um, at tað ikki eydnaist at bjarga manninum, men hon er hóast alt fegin um, at tær gjørdur tað, tær kundu. Tær fingi høvi at geva manninum ein móguleika aftrat, tó at tað ikki var nóg mikið til at bjarga lívi hansara.

Um verkætlanina

Um tiltakið "Klár til hjartastart" í Frederikshavn kommunu er at siga,

at hetta er ein samstarvsverkætlan millum Hjartafelagið, Region Norð-jútland, Frederikshavn kommunu og TrygFonden.

Endamálið er – fleirstreingjað – at veksa um móguleikarnar fyri at yvirliva ein hjartasteðg í Frederikshavn kommunu.

Aftrat undirving í hjarta/lungnabjarging og aktivering av lokala umhvørvinum, privatum fyrirkum, skúlum og feløgum er eisini ein týðningarmikil partur av verkætlanini, at heimarøktin í kommununi er umskipað til eitt samlað lið. Á liðnum, ið hevur mobilar hjartastartarar, eru 60 bilar í heimarøktini við hjartastartara og 450 sjúkrarøktarfrøðingar og heilsurøktarar, ið hava fingið útbúgving at brúka hesar. Um eina mobiltelefon eru øll hesi fólk í beinleiðis sambandi við alarmsentralin og kunnu tískil koyra út við hjálp eftir stuttari freist.

Fleiri enn 7000 fólk í Frederikshavn kommunu høvdu longu eftir einum ári lært hjarta/lungnabjarging í samband við nevndu verkætlan.

3.500 hjartasteðgir

Umleið 3.500 danir fáa hvørt ár hjartasteðg, og í Frederikshavn kommunu liggur talið um ein hjartasteðg um vikuna. Verkætlanin leggur upp til at tryggja, at fleiri kunnu taka um endan, tá fólk fáa hjartasteðg, soleiðis at fleiri eisini kunnu yvirliva ein slíkan álvar saman tilbúð.

Móguleikin at yvirliva ein hjartasteðg uttan fyri sjúkrahús er umleið triggjar ferðir so stórir, um hjarta/lungnabjarging verður veitt, áðrenn sjúkrabilur kemur á staðið.

Meira kann lesast um verkætlanina í Frederikshavn kommunu á www.parattilhjertestart.dk

Leggjast kann aftrat, at hjarta/lungnabjarging syrgir fyri, at ilt-að blóð verður ført til heilan og onnur lívstýðningarmikil gøgn, til viðgerð við heilivági kann byggja upp aftur eina vanliga hjartarútmu og andadrátt.

Kelda: Patienthåndbogen